# Wat zijn kwaliteitsvolle basisvoorzieningen?

## Wat bedoelen we met 'basisvoorzieningen'?

Basisvoorzieningen voor jonge kinderen zijn alle diensten, organisaties, voorzieningen ... die voor en met **jonge kinderen tussen 0 en 6 jaar** en hun gezinnen werken. Het gaat om gekende diensten zoals kinderopvang (0-3 jaar) en kleuteronderwijs, maar ook over consultatiebureaus van Kind en Gezin, spel- en ontmoetingsplaatsen, inloopteams, voor- en naschoolse opvang en activiteiten (BOA), Huizen van het Kind ...

## Wat bedoelen we met 'kwaliteitsvolle' basisvoorzieningen?

Uiteraard wil iedereen dat kinderen en gezinnen de beste kansen krijgen in het leven. Daarom moeten deze basisvoorzieningen een degelijke dienstverlening aanbieden. Dat betekent dat **kinderen** er zich goed voelen en kunnen groeien en **ouders** zich ondersteund voelen. Basisvoorzieningen voor jonge kinderen hebben dus een opdracht naar kinderen, gezinnen en bij uitbreiding de maatschappij.

Er is een internationale consensus dat kwaliteitsvolle basisvoorzieningen zoals kinderopvang, kleuteronderwijs en buitenschoolse opvang gekenmerkt worden door proces- en structurele kwaliteit.

- De **proceskwaliteit** gaat over de rijke interacties die professionals aan kinderen bieden. De professionals vertrekken hierbij best vanuit een brede, **holistische kijk op de ontwikkeling** van kinderen, waarin zowel aandacht is voor de zorg- als de leernoden van kinderen. Deze zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarenboven gebeurt dit best in samenspraak met de ouders, want zij zijn de eerste opvoeders.
- De **structurele kwaliteit** heeft betrekking op belangrijke voorwaarden om de proceskwaliteit te kunnen waarmaken. Deze worden beschreven in het Europees kwaliteitskader: toegankelijke, betaalbare en voldoende beschikbare plaatsen; degelijk opgeleide en ondersteunde medewerkers; een holistisch en kindgericht curriculum; monitoring en evaluatie; stevige financiering en beleidsstructuren. Het is uitermate belangrijk dat er aan elk van deze aspecten wordt gewerkt. Pas dan kunnen basisvoorzieningen voor jonge kinderen uitgroeien tot kwaliteitsvolle plekken voor álle kinderen en gezinnen.

Het is dus duidelijk, kwaliteitsvolle basisvoorzieningen vragen een doordacht beleid omtrent diverse deelterreinen: aandacht voor een toegankelijk aanbod, goed opgeleid en omkaderd personeel, goede werkomstandigheden, een duidelijke en gedeelde holistische visie op groei en ontwikkeling van kinderen en gezinnen, ingebed in een respectvolle en wederkerige samenwerking met ouders, enzovoort.

Deze basisvoorzieningen worden best structureel en met voldoende financiële middelen ondersteund en bestuurd, zodat ze visie en praktijk kunnen monitoren en evalueren en dus ook verbeteren. Het gaat dus om **diverse aspecten** zoals personeel, pedagogie, groei en ontwikkeling in een zorgzame speelleeromgeving, geïntegreerd werken en preventieve gezinsondersteuning.

## Waarom zijn 'kwaliteitsvolle basisvoorzieningen' zo belangrijk?

Uitspraken zoals '*it takes a village to raise a child*' en '*de eerste 1000 dagen zijn belangrijk*' wijzen op de noodzaak van kwaliteitsvolle basisvoorzieningen voor jonge kinderen. Dit is belangrijk vanuit een **rechtenbenadering**. Want iedereen heeft recht op een goede start voor het latere leven, maar ook op een goede tijd nu. Daarom zijn de drie functies in de kinderopvangsector zo cruciaal: de economische, pedagogische en sociale functie. Voor meer info: lees het Pedagogisch Raamwerk.

Ook **onderzoek** (in Negen is te veel, Vandenbroeck, 2022) toont het belang aan van kwaliteitsvolle basisvoorzieningen. We merken bijvoorbeeld een positief effect op de ontwikkeling van kinderen in de kinderopvang en kleuterscholen. Dit is zo voor alle kinderen, maar zeker ook voor kinderen die opgroeien in een maatschappelijke kwetsbaarheid. Omgekeerd leert onderzoek ons dat kinderopvang en kleuterscholen van slechte kwaliteit een negatieve impact hebben op kinderen.

Tot slot zijn er ook steeds meer internationale organisaties die het belang van kinderopvang en kleuteronderwijs onderstrepen (denk aan UNICEF, UNESCO, OECD ... ). Ook de *Sustainable Development Goals* (de zogenaamde SDG's) stellen dat tegen 2030 alle meisjes en jongens toegang moeten hebben tot kwaliteitsvolle basisvoorzieningen (kinderopvang en kleuterscholen – SDG 4.2).

## Wat zijn de hindernissen in de Vlaamse context?

Iedereen ziet in dat kwaliteitsvolle basisvoorzieningen belangrijk zijn, en dit voor kinderen, ouders en de samenleving. Maar toch zijn er in de Vlaamse context nog heel wat hindernissen.

Gezinnen ervaren vaak een **fragmentatie** van mogelijke ondersteuning wanneer ze voor bepaalde noden een beroep willen doen op professionals. Het aanbod is niet altijd afgestemd op hun noden, ze zien door de bomen het bos niet meer, of hebben het gevoel dat ze van het kastje naar de muur worden gestuurd. Deze fragmentatie zien we zowel in het aanbod van de preventieve gezinsondersteuning als in andere basisvoorzieningen. Ouders hebben soms het gevoel dat ze met een vraag over wonen bij organisatie X moeten zijn, met een vraag over de voeding van hun kind bij organisatie Y, een met vraag over de kinderopvang of de school, bij organisatie Z. Dat maakt het lastig voor veel ouders.

Er is ook een bepaalde groep gezinnen, waar de noden uitermate **complex** zijn geworden, waarbij fragmentatie problematisch is. Moore en Skinner (2016) spreken hier zelfs van '*wicked problems*'. Ze stellen dat de problemen waarmee kwetsbare gezinnen worden geconfronteerd zeer complex zijn en niet gemakkelijk op te lossen, aangezien ze verschillende levensdomeinen raken (onderwijs, voeding, werk, huisvesting ... alles in één). Om gezinnen op meerdere fronten te ondersteunen, is fragmentatie dus nefast.

> *Poverty and exclusion are complex and multi-faceted problems. One of the main challenges in combating them is the fragmentation of services.*
>
> ALLEN, 2003, PROVAN & SEBASTIAN, 1998

> *Complex problems require joined-up approaches.*
>
> MOORE & FRY, 2011

Daarnaast kennen we in Vlaanderen historisch een **gesplitst en gefragmenteerd systeem tussen kinderopvang, buitenschoolse opvang en (kleuter)onderwijs**. Dat is ook het geval voor andere basisvoorzieningen voor jonge kinderen en gezinnen. Het lijken vaak verschillende werelden: het gaat telkens om ander personeel dat verschillend is opgeleid en in verschillende systemen en arbeidsomstandigheden werkt, onder verschillende ministeries valt, weinig aanleiding heeft om over het muurtje te kijken en van elkaar te leren, laat staan inniger samen te werken.

Op basis van vorig onderzoek stelt **Jan Peeters**, voormalig coördinator van VBJK, het zo:

"*Te veel jonge kinderen ervaren de overgang naar de kleuterschool als een culturele shock en elke dag brengt te veel moeilijke ervaringen of de verkeerde ervaringen. Kinderen van families in een maatschappelijke kwetsbaarheid onder-*

*vinden meer problemen bij die transities. Jonge kinderen maken al heel vroeg twee transities mee: op 2,5 jaar de overgang van thuis of kinderopvang naar kleuteronderwijs, en ook de schooldag is erg gefragmenteerd (van opvang naar klas naar toezicht naar klas naar toezicht naar klas naar opvang).*"

Een gefragmenteerd systeem is niet geschikt om aan de noden van de kinderen en de gezinnen te voldoen. Daarom is **geïntegreerd(er) samenwerken** zo van belang, met daarbij aandacht voor toegankelijkheid en inclusie, zodat iedereen zich ondersteund voelt. Dit ook met aandacht voor 'warme' transities, zodat er geen bruuske overgangen zijn, noch voor de kinderen, noch voor de ouders.

Gelukkig rijpen de geesten en zijn de meeste professionals zich hiervan bewust. Zowel diensten binnen de welzijnssector (zoals opvang) en onderwijs beseffen dat fragmentatie een hindernis is voor goede ondersteuning voor gezinnen. Dus aangezien de behoeften en noden van kinderen en gezinnen heel sterk uit elkaar kunnen lopen, kan één organisatie alleen niet meer alle antwoorden bieden. **Samenwerking is dus noodzakelijk.** En het lokaal bestuur kan hierin een stimulerende (regie)rol spelen.